

ULUSLARARASI STRATEJİK BAKIŞ ENSTİTÜSÜ

POLICY BRIEF

9/15/2016

Eylül 2016, No.1

Tarihsel Perspektiften Güney Sudan Sorunu ve Ayrılmasında Sebepler Olan İç ve Dış Faktörler

İbrahim Nassir, Uzman, Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü.

Giriş

•••

Bu yazıda, Sudanın tarihinden bahsedilecek, Güney Sudan'ın ayrılmasında İngilizlerin koloncilik siyasetinin etkileri değerlendirilecek, Hartum hükümetin Güney Sudan'da 1955'de patlak veren ve 2011 yılında resmen bölünme gerçekleşene kadar süren iç savaşa son vermek için izlediği politika ve isyancılarla yapmış olduğu antlaşmalar tartışılacaktır.

başına çıkmaktan aciz olduğu gerçeğini ortaya koymuştur. Nitekim Osmanlı Devleti bu

İbrahim NASSİR,

GİRİŞ

Sudan'ın tarihini anlamak için ilk olarak, Mehmet Ali Paşa döneminden bahsetmek faydalı olacaktır. Kavalalı Mehmet Ali Paşa Osmanlı devleti tarafından II. Mahmut zamanında Mısır'a vali olarak atanmıştır. Daha sonra Mısır'ı Osmanlı Devletinden ayırıp bağımsızlığını ilan etmek için Osmanlı Devletine karşı isyan başlatmıştır. Mehmet Ali Paşa isyanıyla Osmanlı Devletinin zor duruma düşmesi Osmanlı Devletinin bir valisiyle bile

isyani bastıramamış, Mehmet Ali Paşayla anlaşmak zorunda kalmış, Mehmet Ali Paşaya

USBED®

“Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü”

çok geniş yetkiler tanınmış, Mısır sembolik olarak Osmanlı Devletine bağlı kalmıştır.¹

Mehmet Ali Paşa 1820 yılında topraklarını genişletmek ve su kaynaklarını kontrol altına almak amacıyla Sudan'ı ele geçirmek istemiştir. Ardından düzenlediği askeri seferle Funç Sultanlığına son vermiş, Sudan'ı kendisine bağlamış ve böylece topraklarını genişletmiştir.²

Sudan tarihinde bir diğer önemli dönem Mehdi Hareketi gerçekleştiği dönemdir. Mehdi hareketinin kurucusu Muhammed Ahmed Abdullah El-Mehdi'dir. Mehdilik hareketinin en önemli çıkış nedeni Sudanlıların Mehmet Ali Paşa yönetiminden memnun olmayışdır. Bunun yanında bir diğer önemli neden ise Avrupa sömürgeciliğine karşı olan tepkilerdir. Zira Mehmet Ali Paşa idaresindeki Sudan bir yandan da İngilizlerin etkisinde kalmıştır. 1883 yılında Mehdilik Hareketi Mısır ve İngiliz kuvvetlerine karşı bazı başarılar kazanmışlardır. Sonraki dönemde bütün

Sudan Mehdilik akımının etkisinde kalmıştır. Daha sonra İngiliz ve Mısır kuvvetlerinin Mehdi kuvvetlerine karşı başlattıkları askeri operasyon başarıya ulaşmış ve Mehdi kuvvetleri dağılmıştır.³

Makalede Mehdi hareketinin ardından sömürgecilik dönemindeki Sudan'dan da bahsedilecektir. Afrika ülkelerinin birçoğunun gibi Sudan'ın sınırları da sömürgecilik döneminde çizilmiştir. Kötü çizilen sınırlar tabiri caizse bir sabah insanların farklı ülkelerde uyanmalarına neden olmuştur. Bu sınırlar Sudan'ın kuzeyi ve güneyi arasında yıllarca sorun olmuştur. Kuzey- Güney Sudan arasındaki bu gergin durum Güney Sudan'ın bağımsızlığını ilan etmesi üzerine son bulmamış; yeni dengeler birlikte yeni sorunlar da ortaya çıkmıştır.⁴

Kısaca söylemek gerekirse Sudan, diğer Afrika ülkeleri gibi, tarih boyunca başka devletlerin ilgisini çeken bir ülke olmuştur. Bu yüzden birtakım sorunlar yaşanmıştır. Bu

¹ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1152/13547.pdf>, ET:08.01.2016

² http://tasam.org/tr-TR/Icerik/770/Sudan_cumhuriyeti_cumhuriyetus-s%C3%BBd%C3%A2n, ET:08.01.2016

³ <http://www.filofof.net/Turkce/islam-tarihi/10625-Sudan-Mehdi-hareketi-nedir-kurucusu-tarihi-hakkinda-bilgi.html>, ET:07.01.2016

⁴ http://www.bilgesam.org/incele/49/-Sudan'in-bolunmesi-ve-dogabilecek-sorunlar/#.VpGEh_mLTDC, ET:08.01.2016

USBED®
“Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü”

sorunların başında Güney Sudan sorunu gelmekteydi. Güney Sudan'ın ayrılmasıyla bu sorun sona ermiştir.

Çalışmanın temel argümanı; Güney Sudan sorununun İngiliz sömürgecilerinin yarattığı bir sorun olduğu, bağımsızlıktan sonra oluşturulan bütün hükümetlerin uyguladığı siyasetin ülkenin bölünmesinde önemli bir sebep olduğudur.

Çalışmada Güney Sudan krizi ile ilgili yazılan kitap, makaleler, çıkan gazete haberleri düşünce kuruluşlarının raporları ve televizyon yayınları incelenecektir. Bunun yanında Türkçe, Arapça ve İngilizce dillerinde literatür taraması yapılacaktır.

TARİHSEL PERSPEKTİFTEN SUDAN

Mehmet Ali Paşa Döneminde Sudan

Osmanlı Devletinin Mısır valisi olan Mehmed Ali Paşa; Afrika'da kendi çıkarlarını korumak, topraklarını genişletmek, su kaynaklarını kontrolü altında tutmak ve elinden kurtulup (bazı Memlukulular, Sudan'da bulunan Dongolay'ya sığınmışlardı) sığınan memlukular teslimi için Funç Sultanlığını ele geçirmek

istemiştir. 1812'de Funç Sultanına bir elçi göndererek kendisinin kontrol edemediği Dongola'daki Memlukuları istemiş,⁵ fakat Funç Sultanı cevap vermeyince Funç Sultanlığını ele geçirme kararı almıştır. Oğlu İsmail Paşa, 1820 yılında Funç Sultanlığının başkenti olan Sinnar'a doğru harekete geçmiş ve 1821 Haziran ayında Sinnar'ı ele geçirmiştir. Eşzamanlı olarak Mehmed Ali Paşa, Damadı defterdar Mehmed Hüsrev Bey'in emrinde diğer bir orduyu Hartum'un Güneyinde yer alan Kordofan'a göndermişti. 20 Nisan 1821'de Elubeydi ele geçirilmiş ve Sudan'ın fethi tamamlanmıştır.⁶

Sudan'ın bulunduğu coğrafyada üç Sultanlık vardır. Bunlar; Doğu Sudan'da Funç Sultanlığı, Batı Sudan'da Fur Sultanlığı, Güney Sudan'da ise Lado Kraliyeti şeklindedir. Lado kraliyetinin sınırları Kongo, Uganda, Güney Sudan ve Orta Afrika Cumhuriyetinin az bir kısmını içermekteydi. Doğu Sudan'ın ve Eritre'de Massava bölgesine kadar, Osmanlı İmparatorluğunun Habeş Eyaleti olarak

⁵ T.C, Başbakanlık, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire başkanlığı, yayın Nu:124, 'Osmanlı idaresinde Sudan', 2013, sayfa 39.

⁶ Age, yni sayfa.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

biliniyordu. Mehmet Ali Paşa, bu farklı Sultanlıkları fethedip,ile Darfur ve SudanGüneyi hariç bölgeyi⁷ Sudan adı altın birleştirip başkenti Hartumolarak belirledi. Mehmed Ali Paşa 1849'dan itibaren, Sudan'ın sınırları, Doğudan, Sevvakin, Kassala'ya, Güney'den Faşoda'ya, Batı'dan Darfur Kraliyetine kadar genişletmiştir.⁸

Mehdi Hareketi Döneminde Sudan

1821 yılından sonra Sudan'da Mehmed Ali Paşa yönetimi altında kalan Sudanlılar, yönetimden memnun değildiler. Nil'in Aba adasında başlayan; siyasi, sosyal ve dini bir direniş hareketi olan; Sudan'daki Mehmed Ali Paşa yönetimine karşı Sudan Mehdîsi Muhammed Ahmed Abdullah'ın (1844-85) önderlik ettiği ayaklanma XIX. yüzyıl İslâm tarihinin sarsıcı gelişmelerinden biriydi. İsyân

⁷Güney Sudan ise Ladokiraliyeti sınırları içerisinde idi. Arap tüccarları ilk girmişlerdir, Tüccarların eskide korumları vardı, 1873'te Zubayer isimli bir tüccar Güney Sudan'ın sınırlarına kadar feth etmiştir, ve Mısır Hidevisine haber etmiştir ve böylece de Hideviliğe bağlı olmuştur, Mısır Hidevisi de Paşlakabi vermiştir.

⁸ Güney Sudan'ın Sudan katan kişi Arap tücarıRubyer Paşa Rahma'dır.

başarı ile sonuçlanmasına rağmen etkileri uzun sürmedi⁹.

Muhammed Ahmed Al-Mahdi, tasavvufi bir gelenekten gelmektedir. Aba Adasında etrafında tarikat şeyhlerini toplayarak küçük bir ordu oluşturmuştur. Al-Mahdi, Mehmed Ali Paşa'nın yerel askeri kuvvetleri ile savaşa girer. Bir kaç çatışmanın Al-Mahdi'ninzaferi ile sonuçlanmasıyla bütün kabileler etrafında toplanır ve Al-MahdiHartum'a doğru hareket etme kararı alır.Eşzamanlı olarak Sudan'ın doğusunda Mehdi hareketini destekleyen, Emir Osman DİGNA liderliğinde bir ordu grubu vardı.DİGNA da Doğu Sudan'da Mehmed Ali Paşa'nın ordusuna karşı mücadeleleri sürdürüyordu ve aynı şekilde Hartum'a doğru ilerlemekte idi.

1885 Ocak ayında Mehdi, Hartum kapılarına kadar gelmiştir. Hartum'daki Mehmed Ali Paşa'nın yöneticisi İngiliz Charles Goerge Gordon'u öldürerek kendi Halifeliğini ilan etmiştir. FakatMehdi aynı yıl içinde vefat etmiştir.Yerine Halifesi Abdullah Altayşi'nin geçmesi ile Mehdi devleti genişleme politikası

⁹ tasavvuf ilmî ve akademik araştırma dergisi 24 [2009/2], s. 97-112.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

uygulamaya başlamıştır. Dolayısıyla İngilizlerin hedefi haline gelmiş ve Mısır'da bulunan İngiliz ordusu Sudan'ı Mısırlıların yardımı ile sömürme kararı almıştır.¹⁰ İngilizlerin komutasındaki Mısır ordularının düzenlediği seferlere direniş çabaları sırasındaki tük ve salgın hastalıklar nedeniyle de nüfusun yarısı yaşamını yitirmiştir. Bu nedenlere bağılı olarak bitkin düşen Sudan, 1899 yılında Birleşik Krallık –Mısır müşterek egemenliğine girmekten kurtulamamıştır.¹¹

İngiliz Sömürgesinde Sudan ve 'Güney Sudan Sorunu' Başlangıcı

İngilizler Mısır'da hakimiyetlerini kurduktan sonra, savaşa girmeden Sudan'ı ele geçirdiler. Bunun en önemli göstergesi Mehmed Ali Paşa'nın Sudan'da son Hâkimi İngiliz Charles George Gordon olmasıdır. 26 Ocak 1885 tarihinde Mehdi askerleri tarafından, teslim olmasına rağmen, acımasızca öldürülmüştür. Bu olaydan sonra İngilizler,

Mısırlıların yardımı ile Sudan'ı ele geçirerek intikam almak istemişlerdir.¹²

1897 Mayıs ayında Ketchner Paşa komutanlığı altında Mısır ve İngiliz birlikleri Hartum'a doğru Hareket ettiler, kısa bir süre içinde Mahdi devletinin başkenti olan Umdurman'a kadar ulaştılar. Ve Sudan'ın modern tarihinde en büyük savaş olan "Karary Savaşı" yaşandı. Yaklaşık bir saatte Mahdi ordusunda on bine yakın askersavaş meydanında şehit düştü. Böylece Sudan'da Mehdi Hükümeti dönemi sona erdi. Ketchner Paşa da Hartum'un Hakimi tayin edildi. Sonra da Ali Dinar Sultanlığını yıkarak Darfur'u ele geçirmiştir.

İngilizler, Güney Sudan'ı ise ayrı bir ülke olarak görüyordu. Hatta Kuzeyli Mülüman Arap Tücarların Güney'de bulunma ve ticaret yapmalarını 1922 yılında bir kanunla (Kapalı Bölgeler Kanunu) yasakladılar. Bu kanun sömürgeciliğin sonuna kadar devam etti.¹³

¹⁰ Awad Alsid al karasanı, (TY) 'the establishment of neomahdism in the western Sudan 1920-1936' s, 385.

¹¹ TEPETAŞ, U., (2013) 'Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık' s, 265.

¹² 'BARAKAT. D., 'ElSudanelmasri ve matamielsiyashelbirtanyahtheEgyptian Sudan and the greed of the British politics' page, 24.

¹³ Bu kanun bir kaç madde içermekte idi, Kuzeyli Sudanlılar Güney'e geçmeleri izine bağlaması yanında şu

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

Birçok tarihçeye göre de Güney Sudan Sorunu İngilizlerin sömürge döneminde “Kapalı Bölgeler Kanunu”uygulaması ile başlamıştır.¹⁴

Bağımsız Sudan ve Güney Sudan Sorunu

1898 yılından 1956 yılına kadar Sudan İngiliz sömürgeydi. Sömürgecilik döneminde ülkenin bölgeleri arasında demir yolları ve kara yolları ile bağlantı sağlanmadı. İdari olarak da bölgeler merkezden nisbi olarak bağımsızdı. Dolayısıyla Sudan’ın ulusal entegrasyonu sağlanamamıştır. Bağımsızlığın ilanından sonra ulusal hükümetlerin, ulusal entegrasyonu sağlayacak siyasetleri izlememesi nedeniyle Sudan kimliği oluşturulamadı. Sorunun temelinde ise Sudanlı elitlerin Sudan kimliğinde anlaşamamaları yatıyordu.¹⁵

Bağımsızlıktan beri ulusal hükümetler Güney Sudan sorununun farkında

maddeleri içermekte idi ; 1. Uganda’ya Güneyli öğrencileri göndermek.

2. Müslümanlar Cami yapmaları yakaladı.
3. Arapça konuşma yasağı.
4. Parlamento’da Güney meselesi tartışma yasağı.
5. v.s

14

http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Siasia2/Sudan/SEC03.DOC_cvt.htm

¹⁵ International Crisis Group, (2011), ‘Division in Sudan’s Ruling Party and The Threat to The Country’s Future Stability’ Africa Report N: 174- 4 Mayıs 2011, s. 2.

idi. Çözülmesi için Güneyli isyancılar ile bir araya gelinmedi ve talepleri dinlenilmedi. Aksine asker gönderildi, askere tepki ise hayli sertti. Neticede 1963 yılında Güneyliler silahlı mücadeleye başlamayazorlandı. Bu ilk silahlı isyan dönemi, isyancıların bazı şehirleri ele geçirmesi ve yüzbinlerce insanın ölmesiyle Güney Sudan sorunu uluslararası arenaya taşıdı.¹⁶

Güney Sudan sorunu o dönemden beri dünya gündeminde dir. 1969 yılında Hartum’da askerin darbe yapması ile Güney Sudan sorununu çözmek için ciddi adımlar atıldı ve ilk defa Güney Sudan özerkliği tanındı¹⁷. 1977 yılında Hartum Hükümeti, isyancılar ile Addis Ababa barış antlaşmasını imzaladı. Böylece Güney Sudanlı isyancıların lideri Josaph LAGO Cumhurbaşkanı müsteşarı oldu ve kısa bir süreliğine de olsa Güney sorunu sakinleşmiş oldu.

1983 yılında Sudan’da şeriatın ilan edilmesiyle Güney Sudan sorunu etnik bir çatışma iken dini bir çatışma haline geldi. İsyan daha güçlü bir şekilde patlak verdi ve ikinci

¹⁶ Silahlı mücadele 09. 1963 başladı.

¹⁷ TEPETAŞ, U., (2013) ‘Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık’ s, 267.

USBED®
“Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü”

isyan dalgası başladı. İsyancılar komşu ülkelerin desteği ile Güney Sudan'da birçok şehri ele geçirdiler. Halk ayaklanması ile Hartum'daki hükümet devrildi. Ardından seçilmiş bir hükümet başa geldi ve Güney sorununu çözmek için Koka- Dam Deklerasyonu'nu ilan etti. Deklerasyonun başarısız olması ile İslam hareketinin askeriyedeki mensupları darbe yaptılar ve Güney isyancılarına karşı cihadı ilan ettiler. Binlerce insan hayatını kaybetti. İkinci iç savaş dönemi 2005 yılında Merkez Hükümeti'nin Sudan Halk Hareketi ile Nairobi'de bir barış antlaşması ile sona erdi.

Nairobi'deki anlaşma sonrası Güney'in lideri olan John Garang, Ulusal Birlik Hükümeti'nin Başkan yardımcısı ilan edilmiştir. Bu anlaşmadan altı yıl sonra aynı şekilde Güney Sudan halkı referandum ile kendi kaderlerini belirleme hakkı tanındı. Referandum Komisyonu tarafından yapılan, 9 Ocak 2011 tarihinde Güney Sudan'daki referandumda 3,8 milyondan fazla vatandaşın oy kullandığı ve % 98,83'ünün bağımsızlığı desteklediği duyurulmuştur. Güney'in bağımsızlığını elde etmesinin ardından

Juba'da Güney Sudan Hükümeti oluşturulmuştur.¹⁸

GÜNEY SUDANIN AYRILMASINA NEDEN OLAN İÇ VE DIŞ FAKTÖRLER

İç Faktörler: Yukarda bahsettiğimiz üzere İngilizler, Güney Sudan'ı ayrı bir ülke olarak görüyorlardı ve Güney Sudan'ı Uganda'ya idari olarak bağlamak istiyorlardı.¹⁹ Sudan'ın bağımsızlığı kazandıktan sonra da ilk hükümeti aynı siyaseti devam ettirdi. Bunların yanında iç faktörleri şu şekilde inceleyebiliriz;

Etnik Farklılıkların Zenginlik Olarak Kabullenmemesi

Afrika'nın bütün ülkelerinin ortak özeliği birden fazla kavimin aynı ülkede yaşamasıdır. Sudan'ın durumuna bakıldığında da yaklaşık 500 kabile, birden fazla dil ve dinin bir arada olduğu polaristik bir ülke olduğunu görüyoruz. Bu kadar farklılığın bir arada olduğu bir ülkede tek bir zihniyetin veya bir grubun kendi kültürünü diğer gruplara empoze

¹⁸ Age, s, 273- 274

¹⁹ Jhon MOFFAT (yapımcı) 2011 Eljazeera (Sudan) 'Sudan: History of a Broken Land' <https://www.youtube.com/watch?v=7okF15leSXE>. E.T 10.12.2015.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

etmesive diğer grupların da bunu kabul etmesi, özellikle ulusal entegrasyonu iyi sağlanmamış Sudan gibi bir ülkede beklenemez.

Sudan'ın ilk ulusal hükümetinin başbakanı İsmail Elzahiri'nin ilk konuşmasında Sudanbu kadar farklılığını görmezlikten gelmesi veSudan'dan bir İslam ve Arap ülkesi olarak bahsetmesi, bu çeşitliliği kabul etmediği ve Müslüman ve Arap olmayan grupları tahrik ettiği açıktır.

İlk Ulusal Mecliste Güney Sudan'dan Temsilci Olmaması

1956 yılında Sudan'ın bağımsızlığını ilan ettikten sonra İsmail Elzahiri başkanlığında ilk ulusal hükümet kuruldu. Elzahiri'nin Arap dünyasında yaşanan Arap milliyetçiliği akımlarından etkilenerek, parlamentodaki ilk konuşmasında, Sudan'ın Arap ve Müslümanların ülkesi olduğuna dikkat çekmesi ülkede tek zihniyetin hâkim olduğunun önemli bir göstergedir. Aynı şekilde İngilizler, bütün kurumları Sudanlılara devrettiklerinde, yaklaşık

880 üst düzey görevden Güneylilerin nasibi sadece altı idi.²⁰

Dış Faktörler

Komşu Ülkeler İle Agresiflişkiler Yaratılması

Sudan, Afrika'da bağımsızlığını kazanan ilk ülkelerden biridir. Çad, Eritre gibi ülkelerin bağımsızlık kazanmalarında büyük rolü vardır.Ayrıca bulunduğu yerde bölgesel güçtür.Fakat 1989 yılında gerçekleşen İslam devrimi nedeniyle bütün komşu ülkelerle ilişkileri bozulmuş ve komşu ülkelerin, Uganda başta olmak üzere Güneyli isyancı gruplara destek sağlamasının önünün açılmıştır.²¹ Buna paralel olarak Sudan'ın da bazı komşu ülkelerdeki isyancı gruplara destek sağlaması(örneğin Etyopya'dan ayrılmak isteyen Ogaden bölgesinin isyancılarını

²⁰ Merkez alkashifilmutabaweldirasatelistratijia, (5.2011) ' *khutat taksim elmantika hal satakhztarikaha fi eltanfiz*' s, 1-9.

²¹ TEPETAŞ, U., (2013) ' *Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık*' s, 273.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

desteklediği iddiaları) nedeniyle bölgesinde güvenilirliğini kaybetmiştir.²²

Batılı Devletlerin Negatif Rolü

Yukarda bahsedildiği gibi İngilizler, Güney Sudan ile Kuzey arasında bağlantı kurmaya çalışmadı. Aksine Güney Sudan ve Kuzey Sudan'ı ayrı iki devlet olarak gördü. İkinci Dünya savaşı sonrasında Büyük Britanya'nın zayıflaması ile Amerika Birleşik Devletleri bölgede kendine has bir politika izlemeye başladı.

Amerika Birleşik Devletleri, Sudan bağımsızlığını kazandıktan sonra Sudan'la diplomatik ilişkiler tesis etti. Sudan, 1967 yılındaki Arap- İsrail Savaşı'nın başlamasının ardından ABD ile diplomatik ilişkilerini kesmiş olsa da 1972 yılında petrolün keşfedilmesi ile yeniden ilişkiler canlandı.²³ Amerikan Petrol şirketleri Sudan'da petrolü işletmeye başladı. 1983 yılında ABD'nin Mütefiki olan Cumhurbaşkanı Numeyri'nin Şeriatı uygulama

kararı almasıyla, Amerikan petrol şirketleri Sudan'dan çekildi.²⁴

1991 yılına gelindiğinde, Usame Bin Ladin'in Sudan'a sığınması ile ABD ile ilişkiler iyice bozuldu ve 1993 yılında Sudan terörü destekleyen ülkeler listesine eklendi. Dolayısıyla ABD Hartum'daki yönetimi devirmek istemiş ve bunu gerçekleştirmek için bölge ülkeleri (Tanzania, Uganda, Etiyopya ve Eritre) ile özel ilişkiler tesis etmiştir.²⁵ Bu ülkeler aracılığı ile SPLM'e destek sağladı.

Cumhurbaşkanı Ömer Elbeşir, bir röportajda, Sudan'ın bölgede ABD, İsrail ve Batı ülkelerin karşı olmasından dolayı SPLM'e destek sağlamasını şöyle anlatmaktadır:

'... Fakat şunu söylemek isterim ki ayrılık referandumundan önce SalvaKiir Amerika Birleşik Devletleri'nden Sudan Halk Hareketi'nin ayrılığı desteklediğini açıkladı. Bu Amerika'daki bazı grupların da bunu destekledikleri anlamına geliyordu. Ayrılık açıklamasını Washington'dan yaptı, Yuba veya

²²<http://www.globalsecurity.org/military/world/sudan/forrel-2.htm>. ET: 10.01.2016.

²³Akran, TEPEBAŞ, ' U. S. Department of State, U. S. Relationship with Sudan, 7. Jun2. 2013, <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5424.htm>.

²⁴http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/Oil_industry_in_Sudan.pdf. ET: 10.01.2016.

²⁵TEPETAŞ, U., (2013) ' Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık' s, 309.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

Hartum'dan değil..... Bu suçlamalar Sudan'a karşı yürütülen kampanyanın bir parçası. Arap bölgesindeki Irak'ın işgali gibi Amerikan politikalarına karşı duruşumuzun bedelini ödüyoruz. Biz Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesine de karşı çıkmıştık. Ben bizzat Bağdat'a gidip Saddam Hüseyin'e yaptığığın doğru olmadığını ve düzeltilmesi gerektiğini söyledim. Fakat bunu çözmek için ülkeye yabancı asker doldurmak da doğru değil. Arap ülkeleri bir çözüm bulmalıydı. Ayrıca bölgedeki İsrail politikalarına da karşıyız ve İsrail işgaline karşı Filistin halkının tümüyle yanındayız. İşte bu tavırlarımız bu ülkelerin bize düşman olmasına sebep oldu. Güneydeki ayaklanmayı tahrik ettiler, SPLM'yi ayırmaya teşvik ettiler ve Sudan'ı da terörizme destek olan ülkeler listesine aldılar. Aynı şekilde Amerikan güvenlik ve istihbarat birimleri FBI ve CIA'in aslında Sudan'ın bu listede olmasına rağmen terör örgütlerine yardım etmediğini bildiklerini de biliyoruz..... Yani bu Sudan'ı hedef alan siyasi bir davadır. Dediğim gibi ekonomik ambargo, yalnızlaştırma politikaları, Sudan'a olan borçları ödememe, tüm bunlar Hartum

yönetimi onların istediği gibi bir rejim olmadığı için yapılıyor...'²⁶.

Buradan hareketle Batılı ülkelerin ve İsrail'in Güney Sudan'ı ayırmada büyük rolünün olduğunu görmekteyiz. Siyasilerin yanında birçok Batılı ünlünün Güney Sudan'ın bölünmesi için kampanyalar başlattığına şahit olunmuş ve bunlar bölünme kutlamalarına da katılmışlardır. Bu ünlülerin başında George Cloony gelmektedir.²⁷

SONUÇ

Sudan coğrafyaçından iyi bir konuma sahip olan Afrika ülkelerden biridir. Bulunduğu konum itibariyle ve geniş arazilere sahip olmasından dolayı diğer devletlerin yıllar boyunca ilgisini çekmiştir. Yazmış olduğum makalede Sudan'da Mehmet Ali Paşa döneminden başlayıp bağımsız Sudan'a kadar bilgi vermiş bulunmaktayız.

²⁶<http://tr.euroneews.com/2015/02/17/ozel-roportaj-sudan-devlet-baskani-omer-el-besir-euroneews-a-konustu/> ET: 10.01.2016

²⁷<http://europe.newsweek.com/george-clooney-south-sudan-how-worlds-newest-nation-imploded-274547?rm=eu> ET: 10.01.2016.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

Mehmet Ali Paşa döneminde Sudan halkı yönetimden memnun değildi. Bununla birlikte ülkede Avrupa sömürgeciliğinin de etkisi vardı. Tüm bunlar Mehdilik Hareketini doğurmuştur. Mehdilik hareketin temel amacı; Sudan'ı Avrupa sömürgecilerinden kurtarmaktır. Bu amaçla hareket eden Mehdi kuvvetleri İngiliz ve Mısır askeri kuvvetlerini yenilgiye uğratarak Sudan'ı korumuştur. Bu durumun uzun sürdüğü söylenemez. İngiliz ve Mısır askeri kuvvetleri Mehdi kuvvetlerine karşı saldırıda bulunmuşlar ve Mehdi kuvvetlerini yenilgiye uğratmışlardır. Bu yenilginin ardından Mehdi kuvvetleri dağılmıştır. Bu olayların ardında sömürgecilik döneminde ki Sudan'ı anlatmış bulunmaktayız. Sudan'da yıllarca İngiliz sömürgeciliğinin etkisinde kalmış bir ülkedir. Bu sebepten Güney-Kuzey Sudan sorunuyla karşı karşıya kalmıştır.

Sömürgecilik zamanında Afrika ülkelerinin sınırları cetvelle çizilir gibi çizilmiştir. Afrika'da ki halklar kabilelerden oluşmaktadır. Sınırın üstünkörü çizilmesi sadece ülkeleri bölmemiş; halkları, insanları da bölmüştür. Sömürgeciler sömürge edilen

ülkelerin madenlerini, zenginliklerini hatta insanlarını kullanmakla yetinmediler; Afrika halklarını da Sudan örneğindeki gibi birbirine düşürdüler.

Bu çalışmada Sudan anlatılırken konu 3 bölüme ayrılmıştır. Bunlar; Mehmet Ali Paşa döneminde Sudan, Mehdi hareketi döneminde Sudan ve son olarak da sömürgecilik döneminde Sudan ve Güney Sudan'ın bölünme süreci şeklindedir. Ardından Sudan bağımsızlığını ilan ettikten sonraki, ulusal hükümetlerin hataları gözlemlenmiştir.

USBED®
"Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü"

Kaynakça

T.C, Başbakanlık, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire başkanlığı, yayın Nu:124, ‘Osmanlı idaresinde Sudan’, İstanbul, 2013

ALKARASANI, the establishment of neoMahdism in the Western Sudan 1920-1936’.

DAVUT B. (2013), ‘ElSudanElnasri ve Matamyelsiyashelbritaniya’ s,24. Dawid5.

BARAKAT ‘ theEgyptianSudanandthegreeds of the British politics’ 2013, page, 24.

TEPEBAŞ, U., (2013) ‘ Dönüşüm Sürecindeki Sahra altı Afrika Kalkınma, Güvenlik ve Ortaklık’ TASAM yayımları, İstanbul.

Merkez alkashiflilmutabaweldirasatelistratijia, (5.2011) ‘ khutat taksim elmantika hal satakhztarikaha fi eltanfiz’ s, 1-30.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1152/13547.pdf>, ET:08.01.2016.

http://tasam.org/tr-TR/Icerik/770/Sudan_cumhuriyeti_cumhuriyet_us-s%C3%BBd%C3%A2n. ET:08.01.2016.

<http://www.filozof.net/Turkce/islam-tarihi/10625-Sudan-Mehdi-hareketi-nedir->

[kurucusu-tarihi-hakkinda-bilgi.html](http://www.kurucusu-tarihi-hakkinda-bilgi.html).

ET:07.01.2016

<http://www.bilgesam.org/incele/49/-Sudan'in-bolunmesi-ve-dogabilecek->

[sorunlar/#.VpGEh_mLTDC](http://www.bilgesam.org/incele/49/-Sudan'in-bolunmesi-ve-dogabilecek-sorunlar/#.VpGEh_mLTDC). ET:08.01.2016

<http://www.aljazeera.net/specialfiles/pages/a6e8fdc4-c8e5-466b-a4aa-00ca7de18e85>,

erişim tarihi, 09.12.215

<https://www.youtube.com/watch?v=7okF15IeSXE>, 10.12.2015.

<https://www.youtube.com/watch?v=X-h2RQ-tPdU> 11.12.2015.

<http://www.globalsecurity.org/military/world/sudan/forrel-2.htm>. ET: 10.01.2016.

http://www.sudantribune.com/IMG/pdf/Oil_industry_in_Sudan.pdf. ET. 10.01.2016.

<http://tr.euronews.com/2015/02/17/ozel-roportaj-sudan-devlet-baskani-omer-el-besir-euronews-a-konustu/>

<http://europe.newsweek.com/george-clooney-south-sudan-how-worlds-newest-nation-imploded-274547?rm=eu>

USBED®

“Ulusal Stratejik Bakış Enstitüsü”

